

A large, stylized yellow smiley face with a blue eye and a white hand. The smiley face is the central focus of the image. It has a large, dark blue eye with a white highlight. A white hand is visible at the bottom right, with three fingers. The background is a gradient of colors, including yellow, blue, and red.

GLIBIN CYBER VODIČ

Impressum

GLIBIN CYBER UODIČ

Povjetarac - Surfajmo sigurno!

Autorica: Sanja Glibo

Urednica: Lidija Tomljenović Kovačić

Ilustracije: Tomislav Hubelić

Lektura: Alenka Jug

Nakladnik i nositelj autorskih prava:

Novi svijet, udruga za djecu i mlade

Sisak, Trg grada Heidenheima bb

Naklada:

2000 primjeraka

ISBN: 978-953-56398-3-1

Sisak, ožujak 2013. godine

Tiskanje ove publikacije novčano je potpomognuto sredstvima Ministarstva socijalne politike i mladih RH.

www.novi-svijet.hr

Povjetarac je programska platforma udruge Novi svijet čiji je cilj jačanje kompetencija djece i mladih u svim područjima važnim za lakše suočavanje s aktualnim životnim izazovima.

Glibin cyber vodič sastavni je dio projekta Povjetarac - Surfajmo sigurno! koji se bavi tematikom sigurnog korištenja interneta i društvenih mreža.

Bok!

Ja sam Glibo. Zaljubljenik sam u cyber svijet i svakodnevno barem malo vremena provedem surfajući internetom ili dopisujući se s prijateljima na Facebooku. Hm, sigurno se i ti prepoznaješ u ovome...

Jednostavno, internet nam je postao sastavni dio života. Kad (i ako:) pišem zadaću, često neke informacije potražim baš na internetu (to mi je ipak brže nego skoknuti u knjižnicu:). Kada želim pogledati novi spot *Shakire*, opet sam na internetu, kad želim s prijateljima prokomentirati današnja zbivanja u školi, dogovoriti akcije za vikend, već sam na Facebooku. I tako, priznajem, previše vremena provedem za računalom, ali ipak se trudim da ne pretjerujem.

Internet nam nudi pregršt čarobnih mogućnosti, brzu i prilično jednostavnu dostupnost informacija, mogućnost povezivanja i komuniciranja s drugima, stvaranja i pokazivanja vlastitih sadržaja, pregledavanja i dijeljenja video uradaka, fotografija...

Ali... Uza sve prednosti koje nam internet nudi, postoje i neke opasnosti i zamke. Kako već duže vrijeme otkrivam tajne cyber svijeta, rado bih neke stvari podijelio sa svima koji koriste modernu tehnologiju, a pri tome ne žele ugrožavati svoju sigurnost.

Teško je reći što je najvažnije, no pokušat ću ukratko upozoriti na ono što smatram posebno važnim.

Pa krenimo redom...

Lozinke

Lozinke su vrlo bitne. Svakako preporučujem da budu jedna od strogo čuvanih tajni koju baš ni sa kim ne dijeliš. Pri tome mislim i na naj, naj, prijateljicu ili prijatelja. Ponekad se može dogoditi da netko iz šale upotrijebi tvoju lozinku i objavi nešto što bi ti moglo donijeti probleme ili te dovesti u prilično neugodnu situaciju. Zato, kada su lozinke u pitanju, *psssst*, nikome ni riječi! Pri kreiranju lozinke dobro je izbjegavati riječi ili brojeve koje bi netko mogao lako povezati s tobom (npr. nadimak, ime kućnog ljubimca, datum rođenja i sl.).

Osobni podaci

Ime i prezime tvoja su najosobnija identifikacijska odrednica. Predstaviti se u cyber svijetu na taj način podrazumijeva zrelost i odgovornost, ali isto tako može biti i pomalo rizično. Naime, internetom svakodnevno surfaju i zlonamjernici koji te baš po imenu i prezimenu mogu najlakše identificirati i ako nisi dovoljno oprezan, gadno ti zakomplicirati život... O tome ćemo opširnije nešto kasnije. No, svakako prije upisivanja punog imena i prezimena dobro razmisli;

Ponekad i kreativan cyber nadimak može sasvim dobro funkcionirati!

Datum i godinu tvog rođenja, adresu stanovanja, broj telefona i sl. znaju tvoji prijatelji i to je potpuno u redu. Zaista nema potrebe da takve podatke objavljuješ na internetu i činiš ih dostupnim osobama koje ne poznaješ. Objavljivanje ovakvih podataka može, isto tako, biti prilično opasno zbog već spomenutih razloga.

U koju školu ideš? U kojem klubu treniraš? Pa to već znaju svi koji trebaju znati (prijatelji, rodbina i sl.)! Ovakve podatke također nije previše poželjno isticati.

Uglavnom... pri upisivanju osobnih podataka u internet obrasce budi maksimalno oprezan i dobro razmisli postoji li stvarna potreba za njihovo javno objavljivanje.

Tko je tko u cyber svijetu?

Teško je znati tko stoji iza poruke koju si primio putem interneta. Iza nekog simpatičnog korisničkog imena i lijepe poruke ne mora uvijek biti tvoj vršnjak, nego netko sasvim drugi. Ono što netko napiše o sebi može biti daleko od istine. Zato je najbolje poruke koje ti pristignu od nepoznatih osoba jednostavno izbrisati, a komunicirati samo s osobama koje poznaješ i u stvarnom životu.

Ako ti se učini neobičnom poruka pristigla s prijateljeve adrese, pokušaj s prijateljem stupiti u kontakt na drugi način! Možda mu je npr. netko otkrio lozinku i poslao ti poruku s njegovog korisničkog računa.

Fotografije

S fotografijama treba biti posebno pažljiv i ne pretjerivati u količini. Ako baš želiš postaviti neke fotografije npr. na Facebook, dobro provjeri može li netko gledajući ih, dobiti previše informacija o tebi ili tvojoj obitelji (npr. fotografije na kojima se vidi tvoja kuća, kućni broj, naziv ulice, registarska oznaka, naziv škole i sl.).

Zbog nepromišljenosti prilikom objavljivanja fotografija (npr. u neprimjerenj odjeći) može se dogoditi da se za godinu, dvije ili pet nađeš u neugodnoj situaciji pa i da se osjećaš posramljeno.

Zato, još jednom: **Pažljivo s odabirom fotografija!**

I još nešto; Ako su na fotografiji i druge osobe, pristojno je pitati ih slažu li se s objavom fotografije. Svakako treba uvažiti nečiju želju ako ne želi da se njezine/njegove fotografije javno objavljuju.

Komunikacija s nepoznatim osobama

Internetom osim tvojih prijatelja surfaju milijuni ljudi. Najveći dio njih su normalne, zdrave i poštene osobe, baš kao ti. No, nažalost, zaista postoje i tzv. virtualni predatori odnosno zlonamjerne i/ili bolesne odrasle osobe.

Zato, ako na internetu razmjenjuješ poruke s nekim koga ne poznaješ, svakako dobro pazi što pišeš i kakve informacije ta osoba može otkriti o tebi. Paziti moraš jer, kao što sam već ranije spomenuo, nikad ne znamo tko je s druge strane i kakve su mu namjere. Poruke koje primaš od nepoznate osobe mogu biti iskrene i istinite, ali i potpuno lažne i obmanjujuće. Dogodi li se da ti osoba koju si upoznao preko interneta predloži susret, ne upuštaj se samostalno u takvu avanturu! O tome svakako trebaš razgovarati s roditeljima. Također, ne prihvaćaj ponude za bilo kakve poklone (npr. bon za mobitel), jer obično nakon toga slijedi zahtjev za protuuslugom.

☺ Cyberbulling (internetsko nasilje)

Uvijek postoje oni koji na pogrešan način koriste pružene mogućnosti. Tako su i nasilnici prepoznali internet kao novo područje za svoje djelovanje. Zbog anonimnosti tu se osjećaju sigurnije. Ovaj oblik nasilja ima različite forme, od slanja okrutnih, uvredljivih, prijetećih i zlobnih poruka, postavljanja neprimjerenih video zapisa ili fotografija do pokretanja različitih grupa koje zbijaju *šale* na račun odabrane žrtve. Za žrtvu je ovakva situacija iznimno teška jer je javno izložena 24-satnom nasilju jedne ili više osoba. Svatko bi od nas trebao razmisliti kako bi se osjećao u takvoj situaciji? I ono što je najvažnije, reagirati, ne podržavati takvo ponašanje i prijaviti, ako znaš za takav primjer.

Ako slučajno i ti postaneš ili već jesi žrtva cyberbullynga, odmah razgovaraj s roditeljima, nastavnikom, pedagogom ili drugom odraslom osobom. Nasilje obavezno treba prijaviti policiji, jer ona može ući u trag nasilnicima.

E-mail (elektronička pošta)

Elektroničku poštu razmjenjuj samo s osobama koje poznaješ. Ako dobiješ e-mail poruku od nepoznate osobe, najbolje je takvu poruku izbrisati bez otvaranja. Posebno je rizično otvarati privitke (*attachments*) u takvim porukama ili slijediti poveznice. Vrlo često na taj način možeš zaraziti svoje računalo nekim virusom, a to sigurno ne želiš.

Chat (pričaonice, sobe za razgovor)

Chat nam omogućava razmjenu poruka u stvarnom vremenu. Mladima je ovo vrlo privlačan oblik komuniciranja i sudjelovanja u raspravama. Za početak, dobro je odabrati sobu za razgovor gdje postoji moderator koji na neki način *pazi* na korisnike.

Nadimci osiguravaju sudionicima anonimnost tako da se svatko može predstaviti kako želi, a to znači i pretvarati se da je mlađi, stariji, drugog spola... Ukratko, svatko može biti što želi. I ovdje je važno ne otkrivati osobne podatke i ne govoriti puno o sebi jer, npr., iza nadimka *Luka15* ne mora se kriti neki Luka od 15 godina, već to može biti i Dario od 45 godina! Takva te osoba može zavarati, pisati da je tvoj vršnjak, da voli slične stvari kao i ti ili da ima sličan problem kao i ti. Na takav se način zlonamjerne odrasle osobe pokušavaju zbližiti s mogućom žrtvom, a onda predlože i susret. Tada to postaje zaista opasno! Zato, u ovakvom slučaju svakako reci roditeljima da ti je netko koga si upoznao na chatu predložio susret.

Društvene mreže (Facebook, Twitter, Google+...)

Danas su društvene mreže vrlo popularne, a najpopularniji je Facebook. Svaki korisnik kreira svoju profilnu stranicu, upisuje različite podatke o sebi, postavlja sliku profila, može napisati nešto o sebi, stvoriti popis prijatelja, postavljati video zapise, fotografije, itd. (Nadam se da znaš da je 13 godina zakonska dobna granica za otvaranje korisničkog profila).

Na svom profilu svatko može objavljivati različite poruke, misli, poveznice na glazbene spotove, članke i sl. Ovisno o postavkama sigurnosti i privatnosti, ono što objavljuješ može biti vidljivo svima, prijateljima ili samo odabranim prijateljima. Ove postavke određuješ samo ti!

Društvene mreže, poput Facebooka pružaju nam izvrsnu mogućnost za povezivanje s prijateljima, samopredstavljanje, besplatnu komunikaciju, kad god želimo i gdje god želimo. Sve to je zaista fenomenalno, ali...

O svemu što objavljujemo trebamo prethodno dobro promisliti;

Pri kreiranju profila svatko bi trebao razmisliti kakav dojam želi ostaviti, odnosno kako se želi predstaviti drugima. Ono što objavljujemo govori nešto o nama. Zato, prije objave neke poruke ili fotografije, promisli želiš li se na taj način predstaviti drugima. Ako misliš da bi se neugodno osjećao kada bi npr. tvoji roditelji vidjeli tvoju objavu ili fotografiju, najbolje je odustati od takve ideje. Na Facebooku je, također, preporučljivo za prijatelje prihvaćati samo osobe koje stvarno poznaješ, a odbiti zahtjeve nepoznatih osoba.

Predlažem da pogledaš i neke druge društvene mreže kao npr. Club Penguin i KidSwirl.

☺ **Blog (eng: Weblog - internetski dnevnik)**

Ako pišeš ili se odlučiš na pisanje bloga, također bi bilo poželjno pridržavati se svega što je prethodno spomenuto o sigurnom korištenju interneta. Čitajući tvoje objave netko može polako prikupljati podatke o tebi (ime škole, mjesta izlazaka, imena prijatelja i sl.) i pokušati te pronaći.

Iako blog u prijevodu znači internetski dnevnik, ipak neke stvari treba zadržati za sebe i bliske prijatelje. Nekad su se dnevnici čuvali i bili prava tajna.

A danas?

☺ Napokon sam kod kuće - u subotu tulum!

Neki moji prijatelji koriste društvene mreže za objavljivanje svega što im se događa u životu. Jednostavno, sve što rade, s kim se druže, kamo izlaze, kakvi su im planovi, kamo namjeravaju otputovati... objave na svom profilu. Mislim da to baš i nije mudro.

Npr. napisati na svom profilu: *Jupi, sutra napokon krećemo na more!* - može izgledati slično kao oglas u lokalnim novinama: *Na ovoj adresi nema nikoga sljedećih 10 dana...*

Kratki podsjetnik:

- ▶ Internet je javni medij. Pravila lijepog ponašanja na internetu i društvenim mrežama jednaka su pravilima u bilo kojem drugom javnom okruženju.
- ▶ Komuniciraj s drugima onako kako želiš da drugi komuniciraju s tobom.
- ▶ Potrudi se proučiti postavke sigurnosti i privatnosti i koristi ih.
- ▶ Mudro i promišljeno postupaj kada su u pitanju osobni podaci i privatni sadržaji!
- ▶ Ako te netko uznemirava na bilo koji način, svakako reci roditeljima!
- ▶ Instaliraj antivirusni program i redovito ga obnavljaj.

I na kraju najvažnije:

Uživaj u ovoj modernoj tehnološkoj eri, ali ne pokušavaj na internetu živjeti paralelni, virtualni život. Stvarni, realni svijet jedino je prirodno okruženje koje te u budućnosti može odrediti kao zdravu i sretnu osobu.

Sretno u cyber svijetu, sretno u životu!

www.novi-svijet.hr

ISBN: 978-953-56398-3-1

